

Nordisk note

[Nordnytt](#), 86/2003

Nordisk Tidsskrift
for etnologi og folkloristik

til artikel af Daniel Fabre: Teck-
nens herde 84/2002

vedrørende bogen

'Le grant calendrier et compost des
bergiers'.

Per-Olof Johansson

Daniel Fabres artikel giver et meget
spændende indtryk af en åbenbart meget
fransk verden, nemlig den særegne skrift-
kultur hos hyrderne.

Det er helt åbenlyst et stort tema så det er
meget naturligt at meget kun antydes.
Noteapparatet ser ud til at være et ret
fyldigt afsæt for den franskkyndige.

Hvor jeg dog synes, der kunne trænges til
en nordisk note er, hvor han omtaler hyr-
dekalenderen fra 1400-tallet 'Le grant ca-
lendrier et compost des bergiers'. s. 92.

For den som intet ved om Hyrdekalen-
deren i forvejen giver hans note 16 ikke
meget.

I teksten refereres prologen, ifølge hvil-
ken bogens indhold er kommet til verden
udfra forfatteren, hyrdens egen store fø-
lelse for naturen og hans store fornuft.
Fabre siger, at det som let kunne se ud
som en tilfældig collage af uforenelige
tekster til sidst viser sig at være sammen-
sat med den hensigt at vise den store
sammenhæng i naturen.

Hvordan nu end bogen er kommet til ver-
den, så kan man vist roligt afvise at en
ganske illitterær hyrde skulle have affat-
tet den eller dikteret den. Det forekom-
mer lidt forvirrende, at Fabre ikke ofrer
en sætning på at sige, at det forord natur-
ligvis er indlysende fiktion. Om nogen
har forsket i kilderne til bogen ved jeg
ikke. Mon ikke Fabre i noten ville have
henvist dertil. Problemet er at kilderne er
så mangfoldige. Som mulige kilder kan
nævnes tidebøger, planetbøger, lægebø-
ger, diverse religiøse skrifter. Det er jo
interessant at bidragene samles under den
mytiske hyrde. Det gør de formentlig for-
di der i forvejen har foreligget en almen
opfattelse af, at hyrderne havde særlige
forudsætninger for at forstå naturens
sammenhæng.

Ud fra hvad Fabre fortæller om hyrdernes
skriftkultur er det jo da muligt, at nogle
af bogens afsnit har været gængse som
håndskrifter hos hyrderne, men det behø-
ver nødvendigvis ikke at være tilfældet.

Hvad hyrden ved om skrift siges i pro-
logen at være "figurer som de har på små
træplattor". Disse trækalendarer referer
Fabre så til flere gange. Værd at huske
er, at sådanne kalendere i form af stave,
plader m.m. var kendt over hele Europa,
ikke noget specielt for franske hyrder.
Hyrdekalenderen blev en populær for-
lagsartikel op igennem femtenthundrede-
tallet og også ind i 1600-tallet, især i
England.

*Cy parle le bergier et fait Sng prologue cōtenant
la diuision de son compost et calendrier*

Hyrden underviser sine kolleger...

Kalenderafsnittet var en evighedskalen-
der og fra man i begyndelsen af 1500-tal-
let lavede årlige almanakker har dette
afsnit formentlig kun haft kuriositetens
interesse. Men indholdet var jo mang-

foldigt nok endda, lad mig nævne, at udover det store kalenderafsnit er der mange sider om syndens træ og grene og et lignende afsnit om dydens have. Der er afsnit om sundhed og helbred og om astrologi, selvfølgelig med horoskop. Der er et mærkeligt afsnit med den opvakte Lazarus' beretning om besøget i dødsriget.

På dansk kendes ingen 'hyrdekalender', men den Ludvig Dietz som siden trykte Christian III's bibel udgav 1523 Hyrdekalenderen på tysk 'Der schapherders Kalender'.

Som Hyrdekalenderen selv havde hentet sit stof mange steder fra, endte den selv med at blive kilde til andre skrifter. Da den tyske Bauern-Practica o.1545 fik sin endelige form, kan den betragtes som en slags afløser af Hyrdekalenderen. Bauern-Practica fandt sin form efter almanakkernes indtog og havde derfor ingen evighedskalender. Men den kunne betragtes som et evigtvarende tillæg til almanakken. Meget af dens kalendariske indhold ligger tæt op af Hyrdekalenderen hvilket også gælder sundhedsreglerne og det astrologiske materiale. Vi venter på at nogen ser en mening i at redegøre for ligheder og forskelle på mere detaljeret vis. Hyrdekalenderen har i hvert fald større vægt på det religiøse end Bauern-Practica.

Erik Dal har forsket i et enkelt element i Hyrdekalenderen, nemlig dens tekst om opdelingen af livets aldre og skrevet to bøger herom.

Da jeg har udgivet en bog om og en faksimile af den danske version af Bonde Practica, har jeg været på sporet af ligheden med Hyrdekalenderen, men mest fæstnet min opmærksomhed ved kalendersiden og den ikonografiske side. Jeg har dog nævnt Hyrdekalenderens forbindelse til Bonde-Practica og fået nævnt referencen til Erik Dal, endog her i Nordnytt, nemlig i nr. 6/1979 i temaheftet om Folkemedicin i artiklen 'Åreladning og Bonde-Practica'. Jeg har siden kunnet konstatere, at månedsbillederne i 'Der schapherders Kalender' ser ud til at være blandt forlæggene til månedsbillederne i den danske Bonde-Practica 1597 via 'En ny Psalmebog 1553'. En uforståelig detalje (en kolbe?) i det danske efterbillede for Juni får f.eks. sin naturlige forklaring i 'Der schapherders Kalender' (et vindue!).

I Nordeuropa har der åbenbart været mere salg i referencen til bønderne end til hyrderne. Bonde-Practica holdt sig levende som forlagsartikel i Danmark til op i 1800-tallet og i Sverige til den dag i dag. Jeg har en læselig version klar til udgivelse hvis en udgiver skulle melde sig.

Litteratur:

Dal, Erik: The Ages of Man and the Months of the Year, 1980.

En ny Psalmebog 1553, Faksimileudgave, 1983.

Heldvad, Niels: En smuk Ihukommelse om Menneskets Alder efter de tolv Måneder i Året afdelt. Udg. af Erik Dal, 1960.

Heninger, S.K. (editor): The Kalender of Sheepehards (c. 1585). A facsimile reproduction with an introduction , New York 1979.

Johansson, Per-Olof: Bonde-Practica eller Veyr-Bog bd. 1-2 (med faksimileudgave af udg. 1744), 1975.

Johansson, Per-Olof: folkeskrifter i: Dansk Kulturhistorisk Opslagsværk, 1991, s.236 ff.

Lithberg, Nils: Computus med särskild hänsyn till runstaven och den borgerliga kalenderen. Nordiske Museets Handlinger :29, Stockholm 1953.

I Weekendavisens tillæg BØGER 9.maj 2008 artikel af Benedicte Christiansen om Ittai Gradel, bl.a. om hans fund af en udgave af Kalendriers des Bergiers fra 1497.